

sensu diviso, h. e. remotis iis quibus determinatur ad actum, potest illum non ponere, dicenda esset libera.

Quare liquet rationem allatam, prout causis liberis applicatur falsam esse. Et sane ea valet cum indifferentia causae est passiva. Cum autem indifferentia est activa, quae non est tantum indifferentia causae activae, sed indifferentia causae dominae sui actus, requiritur quidem ea determinatio praeparans quam diximus, sed ea posita nihil aliud ab extrinseco postulatur: sed ipsa facultas vi propria exerit actum, vult, aut non vult, vult hoc aut illud, h. e. ipsa se determinat determinatione efficaci. Nec aliud est determinatio, aliud actus; sed est actus unus libere h. e. absque necessitate procedens a voluntate.

Ergo ne actus est sine ratione sufficiente, vel ratio sufficiens est haec: *volo quia volo?* Negandum est esse actum sine ratione sufficiente, sed vitium in eo est quod ratio quaerit, quae quaerenda haud est. Nam ratio sufficiens, quae postulari posset, vel est causa finalis, vel causa efficiens: porro causa finalis est bonitas rei apprehensa; causa efficiens est ipsa voluntas, quae non solum est quaedam causa agens, sed est domina sue actionis, et idcirco ita vult ut possit non velle, aut nolle.

Falluntur vero qui quaerunt rationem sufficientem completam actus liberi independentem a voluntate sive extra eam; nam id nihil aliud est quam destruere ipsam libertatem: quapropter talis ratio non datur. Nam ut actus liber exsistat id requiritur quod adsit cognitio rationalis, et voluntas domina sui actus cum agit; quicumque vero actus ab ea ponatur, rationem physicam sui sufficientem habebit; etenim haec est natura causae liberae ut positis ad agendum requisitis habeatur in ipsa ratio sufficiens pro utroque actu sive volitionis, sive nolitionis, sive volitionis huius, sive illius: nam perinde est dicere quod potest voluntas agere et non agere, se determinare ad hoc vel illud, et quod est in ipsa ratio sufficiens pro utroque actu.

Itaque in actibus pluribus subordinatis ratio unius reperitur in praecedente, primi vero actus ratio sufficiens quae

extra voluntatem quaerenda est, est bonitas obiecti, *volo quia bonum est, quia placet:* ratio vero cur homo istud bonum velit potius quam nolit cum nolle posset, est in ipsa voluntate: imo est ipsa voluntas domina sui actus agens, quae ex natura sua habet sufficientem rationem physicam alterutrius actus. Quocirca ratio haec talis est ut sit quidem ratio sufficiens cur actus sit, sed non cur actus necessario sit nisi cum positus est; aliamque rationem quaerere est ignorare naturam causae liberae, eamque cum ceteris causis confundere. Eam porro rationem significant homines cum interrogati cur velint ad incitas redacti respondent *volo quia volo.*

Hinc liquet carere fundamento sententiam docentium ultimo iudicio practico determinari actum voluntatis: ideo enim excogitata est haec sententia ut physica ratio sufficiens actus liberi reddi posset. Quaeritur scilicet non ratio *moralis* pro honestate actus, sed ratio qua physice sit possibilis actus. Et quidem admitti nequit ista sententia. Volunt eius auctores voluntatis indifferentiam determinari vi iudicii practici quo intellectus definit: *hoc esse eligendum.* Quidam ex his, ut libertas integra maneat, volunt iudicium hoc a voluntate pendere ideoque liberum esse, idcirco liberam quoque determinationem voluntatis. Verum haec non sibi cohaerent. Quomodo enim voluntas determinat iudicium, liberum an necessario? Si necessario, nulla libertas; si libere: an actus voluntatis pendet ab aliquo iudicio practico, an non? si pendet, imus in infinitum: si non pendet, habemus ergo actum liberum voluntatis citra iudicium practicum; quod sententiae huic adversatur.

Porro si haec sententia per se consideretur, patet ea prorsus tolli libertatem. Nam actus voluntatis necessario sequitur iudicium, iudicii actus qui a solo intellectu pendet non est liber, quia intellectus non est facultas libera; nulla est ergo libertas.

Itaque actum liberum praecedit apprehensio vel iudicium *quod hoc sit eligibile;* frequenter etiam *quod hoc sit eligendum;* sed hoc iudicium non determinat ad unum voluntatem, nec necessarium est, et fructus est inquisitionis

quam voluntas libere imperavit: non raro nullum huiusmodi iudicium praevertens liberam inclinationem voluntatis eamque determinans, haberi potest, cum nimis in iis quae intellectui obiciuntur appareat eadem, vel non appareat maior aut minor dignitas eligibilitatis unius p[ro]ae alio; et tamen in hac quoque hypothesi libere voluntas unum vult alio omissio.

Ex demonstratis liquet 1° libertatem nostram esse libertatem potentiae; quae libera est cum se exerceat; actum scilicet liberum esse *in fieri*; cum enim factus est, iam necessarius est. Secus se habet libertas divina, de qua in Theologia.

Liquet 2° cur appetitus brutorum non sit liber. Sensus enim ad unum in concreto apprehendendum determinatus est, et ad id unice inclinatio consequens ferri potest.

Cetera quae spectant ad conciliandam libertatem hominis cum divino concursu expediemus in Theologia.

Scholion. Reliquum esset ut de facultate motrice hominis loqueremur. Sed nihil occurrit dicendum praeter dicta C. II; quod enim de appetitu diximus idem in voluntate valet, eam scilicet non esse principium immediatum motus; et demonstratio ibi data voluntatem quoque spectat.

FINIS

PETRUS RAGAZZINI

PRAEPOSITUS PROVINCIAE ROMANAЕ SOCIETATIS IESU

Cum opus cui titulus *Institutiones philosophicae etc. Volumen II Cosmologia et Anthropol[ogia]* a P. Dominico Palmieri nostrae Societatis sacerdote lingua latina conscriptum, tres eiusdem Societatis Theologi, quibus id commisimus, recognoverint, et in lucem editi posse probaverint, facultatem damus ut typis mandetur, si iis, ad quos pertinet, ita videbitur. In cuius rei fidem has literas manus nostra subscriptas, et sigillo munitas dedimus.

Romae 1° Novembris 1874.

PETRUS RAGAZZINI

L. X S.

IMPRIMATUR

Fr. Vincentius M. Gatti S. P. A. M.

IMPRIMATUR

Josephus Angelini Vicesg.